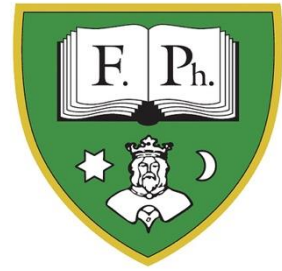

Hudák Lilla
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Miskolci Egyetem

***Az orosz-ukrán háborúnak az Európai Unió biztonságpolitikájára
gyakorolt hatása***

Konzulens: dr. Fekete Sándor
egyetemi docens

Bevezetés

Az orosz-ukrán konfliktus jelentősen megváltoztatta az Európai Unió (továbbiakban: EU) biztonsági és védelmi megközelítését. Hagyományosan az EU a válságkezelésre összpontosított Európán kívül, a potenciális agresszor hatalmak elleni védelemben pedig a NATO-ra támaszkodott. A konfliktus, amelyet a 2014-es krími események előztek meg, új szakaszt nyitott Európa geopolitikai történetében.

A hidegháborút követően a kelet–nyugati viszony megromlása, a bizalmi válságok kialakulása, a NATO – orosz viszony alakulása, a Minszki Megállapodások (párbeszéd a szeparatistákkal, decentralizációt jelentő új alkotmány elfogadása, a kelet-ukrajnai területek reintegrálása) kudarca, az „Euromajdan”, a Krím elfoglalása, az „elcsatolt” területen kialakult helyzet és számos egyéb tényező, mind hozzájárultak a háború kirobbanásához.

Az orosz-ukrán háború, amely 2022. február 24-én kezdődött, mélyreható változásokat hozott az Európai Unió védelmi- és biztonságpolitikájában. Az új geopolitikai helyzet új irányvonalak kialakítását és a már meglévők újra gondolását tette szükségessé.

I. Az orosz-ukrán háború kirobbanásának előzménye és körülményei

Az ukrajnai helyzet kiéleződése 2013 novemberében kezdődött, amikor is kormányellenes megmozdulások vették kezdetüket az országban, mert az akkori ukrán elnök, Viktor Janukovics nem írta alá az EU–Ukrajna Társulási Megállapodást.

Tüntetők követelték az elnök lemondását és az EU-val való kapcsolatok megerősítését. 2014 februárjában a többhónapos akciók hatalomváltáshoz vezettek. Ukrajna főként oroszok lakta déli és keleti területein a kijevi (nyugati orientációs) hatalomváltást, és az új adminisztráció első intézkedéseként az orosz nyelv hivatalos státuszának megszüntetését, nem ismerték el. A Krímben Moszkva által támogatott népszavazásra került sor a terület Oroszországi Föderációhoz történő csatlakozásáról, és a félsziget 2014. március 14-én hivatalosan az Oroszországi Föderáció részévé vált. Kelet-Ukrajnában szeparatista mozgalom indult, tagadva a kijevi kormány legitimitását. A központi kormány a krími népszavazást és annak eredményét nem ismerte el, s ebben a törekvésében nemzetközi támogatást is kapott (ENSZ Közgyűlés, EU, Egyesült Államok).

A központi hatalom Kelet-Ukrajnában (Luhanszk és Donyeck megyékben) a fegyveres erők alkalmazásával próbálta a helyzetet ellenőrzése alá vonni. 2014 nyaráig a nyugati országok igyekeztek távol maradni a konfliktustól, nem provokálni Vlagyimir Putyin orosz elnököt és fegyveresen nem elköteleződni Ukrajna mellett.

2014. augusztus végén vették kezdetüket az erőteljesebb nemzetközi reakciók: a G7-es országok felszólították Putyin elnököt, hogy hívja vissza a katonákat az orosz–ukrán határról, az EU és az USA kitiltott személyek és befagyasztott számlák listáit tette közzé, valamint gazdasági szankciókat vezettek be az Oroszországi Föderáció ellen.

Oroszország válaszul betiltotta az élelmiszeripari cikkek behozatalát az EU-ból, az Egyesült Államokból, Kanadából, valamint Norvégiából. Ezek a korlátozások a mai napig érvényben vannak. A szeparatista terület sorsát, azaz politikai, gazdasági reintegrációját Ukrajnába, az ún. Minszki Megállapodások voltak hivatottak rendezni, amelyeket 2014–2015-ben írtak alá ukrán–orosz–német–francia keretekben. 2019-ben Volodimir Zelenszkij lett Ukrajna új elnöke, a helyzet rendezésének ígéretével. Lényeges változásokra azonban a háború kezdetéig nem került sor; Ukrajna elutasította a Minszki Megállapodások teljesítését (párbeszéd a szeparatistákkal, decentralizációt jelentő új alkotmány elfogadása, a kelet-ukrajnai területek reintegrálása), az Oroszországi Föderáció pedig érzékelhető támogatást nyújtott a többségében orosz ajkú szeparatista régióknak.¹

2021 októberétől orosz katonai erők jelentek meg az ukrán határhoz közeli területeken, akciójukat egy közelgő orosz–belorusz hadgyakorlatra történő felkészüléssel magyarázva, ami egy potenciális támadás veszélyére való figyelemfelkeltésként volt értékelhető, de az orosz propaganda hatására ez nem minden állam esetében jelentett figyelmeztetést. December közepén az orosz külügyminisztérium hivatalosan felszólította a NATO-t és az Amerikai Egyesült Államokat, hogy szüntessenek meg minden katonai aktivitást Kelet-Európában, valamint zárják ki Ukrajna csatlakozásának lehetőségét a NATO-hoz. Az amerikaiak és más NATO-szövetségesek megtagadták a követelések teljesítését, és felhívták az orosz vezetés figyelmét, hogy következményei lesznek Ukrajna megtámadásának. Putyin orosz elnök 2022. február 24-én az orosz és ukrán néphez intézett beszéde szerint az oroszul különleges katonai műveletként emlegetett háború célja Ukrajna demilitarizálása.

¹ Mtak.hu. (2025). *Az orosz–ukrán háború és a hadtudomány megtekintése*. [online] Available at: <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/view/14063/11522>

Ez egybevágott a két nappal korábban a donyecki és luhanszki ún. „népköztársaságok” (szeparatista entitások) elismerésével, és a velük kötött megállapodások gyakorlati végrehajtásával.

A megállapodás elismerte a két „népköztársaságot” teljes közigazgatási területükkel együtt, amely túlmutatott az oroszbarát erők által korábban megszállt területeken. 2022. február elején Joe Biden amerikai elnök 3000 katonát vezényelt Lengyelországba és Romániába, Ukrajnának pedig haditechnikai eszközöket küldött, miközben az orosz katonák száma tovább növekedett a határtérségben. 2022. február 24-én Putyin tengeren, levegőben és szárazföldön indított támadást ukrán városok elfoglalására.

A szinte folyamatos támadások jelentős károkat okoztak és okoznak ma is az ukrán haderőnek és a polgári infrastruktúrában. Nem szükséges bizonyítani, hogy Ukrajna hatékony nyugati támogatás nélkül már vereséget szenvedett volna.

Ebben a háborúban érdekek összecsapásáról is szó van, amelyben valamennyi részt vevő félnek céljai vannak. Oroszország részéről Ukrajna politikájának és geopolitikai orientációjának megváltoztatása, katonai erejének meggyengítése, míg az Egyesült Államoknak (egyetértésben a legtöbb NATO-tagállammal) Oroszország minden oldalú meggyengítése és (vagy) egy ütköző állam létrehozása Kelet és Nyugat között, illetve szerencsésebb esetben Ukrajna NATO-tagsága. Erősen kétséges azonban, hogy az orosz vezetés bele menne ilyen megállapodásba, hiszen ez volt az egyik oka volt a háború kirobbanásának. A nagyhatalmak, mint például az Egyesült Királyság és Franciaország, általában az Egyesült Államokhoz csatlakozva elítélték Oroszország cselekedeteit és támogatták Ukrajnát. Fontos azonban megjegyezni, hogy a nagyhatalmakon belül az egyes országok sajátos geopolitikai megfontolásaik alapján árnyaltabb álláspontot képviselhetnek. A fentiekben leírtak miatt tulajdonképpen ez a konfliktus hibrid háborúként értékelhető.²

II. Az Európai Unió biztonságpolitikájának alapjai 2022 előtt

Az EU biztonságpolitikájának alapjai 2022 előtt az európai integráció történetében és a geopolitikai környezet alakulásában gyökereznek.

A hidegháború végét követően, a 1990-es évek elejére az Európai Unió, amely akkor már gazdasági szempontból erősebbé vált, fokozatosan felismerte, hogy a biztonságpolitikája nem lehet kizárólag a NATO-ra támaszkodó, hanem saját eszközeire is szükség van.

² Mtak.hu. (2025). *Az orosz–ukrán háború és a hadtudomány megtekintése*. [online] Available at: <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/view/14063/11522>

Az EU biztonságpolitikájának elsődleges célja a válságkezelés és a békefenntartás lett, különösen a Balkán és Afrika térségében, ahol az Unió aktív szerepet vállalt.

A 1990-es években az Unió nem rendelkezett erős katonai eszközökkel, és a NATO továbbra is a legfontosabb katonai védelmi szervezet volt az európai kontinensen. Az EU első lépései a biztonságpolitikai együttműködés irányába a külpolitikai és gazdasági eszközök, mint például a kereskedelmi kapcsolatok, szankciók, és diplomáciai nyomás alkalmazásával történtek. Az EU katonai szerepvállalása fokozatosan erősödött a 1990-es években, különösen a Balkán térségében, ahol a jugoszláv háborúk súlyos humanitárius válságot okoztak. Az EU 1991-ben indította el első katonai műveletét, az Európai Biztonsági és Védelmi Politika (*European Security and Defence Policy-ESDP*) keretében, amely az uniós állam- és kormányfők közötti politikai konszenzus eredményeként jött létre. A NATO szerepe az európai biztonságban továbbra is domináns maradt, de az EU először indított békefenntartó és humanitárius missziókat, például Bosznia-Hercegovinában és Koszovóban.

A 2000-es évek elején az EU megerősítette válságkezelési és békefenntartó szerepét, különösen a Balkánon és Afrikában. Az EU külső politikai céljait gyakran diplomáciai eszközökkel, például a politikai párbeszéddel, gazdasági támogatással és humanitárius segítséggel támogatta, miközben a NATO vette át a fő katonai védelmi szerepet. Az EU katonai missziói, mint például az EUFOR-misszió Boszniában és Koszovóban, illetve az Afrikai Unióval való együttműködés a Szaharától délre fekvő országokban, kulcsszerepet játszottak a térség stabilizálásában.

A NATO, mint az európai és észak-amerikai országok közös katonai szövetsége, továbbra is meghatározó szereplője volt a kontinens biztonságának. Az EU biztonságpolitikája azonban egyre inkább saját válságkezelési és békefenntartó képességeinek fejlesztésére koncentrált, és az uniós katonai missziók kezdetben a NATO-val való szoros együttműködésben zajlottak. Az EU azonban, az amerikai vezetésű NATO-val szemben, inkább diplomáciai és gazdasági eszközei révén igyekezett hozzájárulni a biztonsághoz és a stabilitáshoz, és erősebb civil szereplőként kívánt jelen lenni a világ politikai színpadán.³

³ Smith, M.E. (2017). Europe's Common Security and Defence Policy. [online] Available at:

<https://www.cambridge.org/core/books/europes-common-security-and-defence-policy/BE414345DA4007E499DF855843D7CE43>

A közös biztonság- és védelempolitika (továbbiakban: KBVP) az EU közös kül- és biztonságpolitikájának szerves része.

A KBVP az a fő szakpolitikai keret, amelyen keresztül a tagállamok kialakíthatják a biztonság és a védelem európai stratégiai kultúráját, közösen kezelhetik a konfliktusokat és válságokat, megvédhetik az EU-t és polgárait, valamint erősíthetik a nemzetközi békét és biztonságot. A KBVP-t a Lisszaboni Szerződés, más néven az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) írja le, amely 2009-ben lépett hatályba, működését pedig a Szerződés V. címe ismerteti.

Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője, aki egyben az Európai Bizottság alelnöke is, tölti be a központi intézményi szerepet. 2019 december 1. és 2024. november 30. között Josep Borrell Fontelles volt az alelnök, ő elnökkölt a védelmi minisztereket egyesítő Külügyi Tanácsban, amely a KBVP-vel kapcsolatos döntéshozó szerv. 2024. december 1-től Kaja Kallas volt észt miniszterelnök asszony tölti be ezt a funkciót. Az ő feladata, hogy a KBVP-t érintő javaslatokat a tagállamok elé terjessze. Az alelnök/főképviselő az Európai Külügyi Szolgálat vezetője és az Európai Védelmi Ügynökség igazgatója.

2016 júniusában az akkori alelnök az Európai Tanács elé terjesztette a KBVP stratégiáját meghatározó „Az EU kül- és biztonságpolitikára vonatkozó globális stratégiája” című dokumentumot. A stratégia öt prioritást határoz, az Unió biztonsága, állami és társadalmi reziliencia az EU-tól keletre és délre, a konfliktusok integrált megközelítésének kifejlesztése, együttműködésen alapuló regionális szerveződések, globális kormányzás a 21. században.

2016 novemberében ismertetésre került a biztonságra és védelemre vonatkozó végrehajtási terv, amely az uniós globális stratégia elképzelését hivatott a gyakorlatba átültetni. A terv 13 javaslat között egy új állandó strukturált együttműködési megállapodás (PESCO) is szerepelt, azon tagállamok számára, amelyek készek további kötelezettségvállalásokat tenni a biztonság és a védelem terén. Ismertetésre került a Tanács előtt egy európai védelmi cselekvési terv is amely az Európai Védelmi Alap (EDF) létrehozásához kapcsolódó, a védelmi kutatásra és a képességfejlesztésre irányuló fontos javaslatokat tartalmazott. Ezeket az elmúlt néhány évben végrehajtották.

2021 júniusában az EU vitát indított az európai biztonság és védelem jövőjéről. Ez a folyamat a biztonság és a védelem területére vonatkozó Stratégiai Iránytű létrehozásához vezetett. A Stratégiai Iránytű cselekvési keretet biztosít a biztonság és a védelem területére vonatkozó

közös jövőkép kialakításához. Fő célja, hogy politikai iránymutatást nyújtson az EU „stratégiai autonómiájának” megvalósításához négy kulcsfontosságú területen: válságkezelés, reziliencia, képességek és partnerségek. A folyamat célja annak az egyre növekvő igénynek a kielégítése, hogy az EU képes legyen biztonságsszolgáltató szerepet is ellátni.

Az Ukrajna elleni 2022. február 24-én kezdődött orosz agresszív háborúval összefüggésben a dokumentumot jelentősen módosítani kellett, hogy figyelembe vegye az európai biztonsági rend destabilizációját, valamint az uniós álláspont, törekvések és eszközök ezt követő változását a védelem területén. Az Európai Tanács 2022. március 24-én és 25-én jóváhagyta a stratégiai iránytű végleges változatát.

III. Változások az Európai Unió biztonságpolitikájában az orosz-ukrán háború hatására

A háború kitöréséig az EU biztonságpolitikai stratégiája főleg a válságkezelésre és a békefenntartásra összpontosított Európán kívül, miközben a NATO biztosította a kontinens közvetlen katonai védelmét. Az orosz agresszió azonban egyértelművé tette, hogy az EU-nak új eszközöket és stratégiákat kell alkalmaznia saját biztonságának érdekében

Az Ukrajna elleni 2022. február 24-én kezdődött orosz agresszív háborúval összefüggésben a Stratégiai Iránytű dokumentumot jelentősen módosítani kellett, hogy figyelembe vegye az európai biztonsági rend destabilizációját, valamint az uniós álláspont, törekvések és eszközök ezt követő változását a védelem területén. Az Európai Tanács 2022. március 24-én és 25-én jóváhagyta a stratégiai iránytű végleges változatát.

A feszült geopolitikai helyzet következtében a KBVP az egyik leggyorsabban fejlődő politika volt az elmúlt 10 év során. Az Ukrajna ellen 2022. február 24-én indított orosz agresszív háború geopolitikailag új helyzetet eredményezett Európában, és új lendületet adott egy majdani európai védelmi unió kialakítására irányuló törekvéseknek.

A Lisszaboni Szerződés óta a KBVP mind politikai, mind intézményi szempontból jelentős átalakulásokon ment keresztül.⁴

⁴[www.europarl.europa.eu. \(2023\). Közös biztonság- és védelempolitika | Ismertető az Európai Unióról | Európai Parlament. \[online\] Available at: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/159/kozos-biztonsag-es-vedelempolitika>.](https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/159/kozos-biztonsag-es-vedelempolitika)

III. 1. Stratégiai Iránytű (Strategic Compass)

A 2022 év elején közzétett Stratégiai Iránytű (Strategic Compass) tükrözi az EU azon szándékát, hogy határozott választ adjon az újonnan felmerülő fenyegetésekre, és hangsúlyozza a közös ellenállóképesség és kölcsönös védelem szükségességét az EU-tagállamok között.

Ez a politikai keretrendszer, amelyet az ukrán válság formált, az EU-t közelebb viszi ahhoz, hogy a NATO mellett egy függetlenebb szerepet töltsön be a regionális biztonságban, ezáltal egyensúlyba hozva a transzatlanti szövetségre való támaszkodást és az EU saját kapacitását arra, hogy szükség esetén önállóan cselekedjen.

A Stratégiai iránytű több mint 80 konkrét és időben kötött intézkedést tartalmaz, melyek meghatározzák az EU biztonságát és védelmét. Ez az átrendeződés azt is mutatja, hogy az EU egy központi biztonsági szereplőként kívánja pozicionálni magát Európában, amely felkészült mind a közvetlen, mind a jövőbeli fenyegetések kezelésére.

Kiemelhető a Stratégiai Iránytű jelentősége, amely az EU biztonsági és védelmi politikájának új alapot ad. Az Iránytű célja, hogy 2030-ig megerősítse az EU képességét a válságkezelésre, valamint a tagállamok közös stratégiai kultúrájának kialakítására. Az orosz-ukrán háború katalizátorként hatott ezen dokumentum megalkotására és bevezetésére, amely az EU számára a stratégiai autonómia és önálló védelmi képességek kiépítését irányozza elő, miközben együttműködik a NATO-val az európai biztonság fenntartása érdekében.⁵

Josep Borrell főképviselő 2024 márciusában bemutatott jelentésében kiemeli, hogy jelentős előrelépéseket történtek, annak érdekében, hogy az EU felkészültebb legyen arra, hogy megvédje polgárait és érdekeit, valamint támogassa partnereit a jelenleg fennálló összetett biztonsági környezetben. Az EU és tagállamai továbbra is jelentős támogatást nyújtanak Ukrajnának a több mint 28 milliárd eurós katonai készletből, melyből 6,1 milliárd eurót különítettek el az EPF keretében, valamint több ezer katona kiképzésében nyújtottak segítséget.⁶

⁵EEAS. (2024). *Strategic Compass: EU bolsters its work on security and defence*. [online] Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-eu-bolsters-its-work-security-and-defence_en.

⁶EEAS (2022). *A Strategic Compass for Security and Defence | EEAS Website*. [online] [www.eeas.europa.eu](https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en). Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en.

III. 2. Európai Békekeret (European Peace Facility)

Európának szembe kellett néznie Oroszország geopolitikai ambícióival és a háborús fenyegetéssel, amely közvetlenül érinti az EU-tagállamok szuverenitását és stabilitását. Az EU válaszképpen új biztonságpolitikai intézkedéseket vezetett be, amelyek célja a védelem megerősítése és a katonai képességek bővítése volt. Egyik kulcsfontosságú lépés volt a European Peace Facility (továbbiakban: EPF) létrehozása, - amely jelentős anyagi és katonai támogatást nyújtott Ukrajnának - és a védelmi beruházások ösztönzése az Európai Védelmi Alap révén.

Az EPF egy 12 milliárd eurós alap, amely jól példázza az EU megújult hajlandóságát katonai szükségletek támogatására, beleértve a halálos fegyverek biztosítását is, ami történelmi fordulatot jelent a korábbi politikához képest.

Az EPF lehetővé teszi az EU számára, hogy katonai és humanitárius támogatást nyújtson Ukrajnának biztosítva többek között tankokat, helikoptereket és légvédelmi rendszereket. Ez a létesítmény más biztonsági kezdeményezések részét képezi, például az EU Katonai Támogatási Misszióját, amely az ukrán erők kiképzését célozza, valamint különféle szankciókat, amelyek célja Oroszország pénzügyi és ipari hadiképességeinek gyengítése. Ezek az intézkedések – kiegészítve humanitárius segélyekkel közvetlenebb és összehangoltabb uniós beavatkozást jelentenek.

Az EPF és az Európai Védelmi Alap (European Defence Fund) egyaránt hozzájárul az EU képességeinek bővítéséhez, amelybe beletartozik a közös védelmi technológia és infrastruktúra fejlesztése, valamint a hibrid fenyegetések elleni védekezés.

Az EPF az Európa Tanács által 2022-ben létrehozott EU Katonai Segítségnyújtási Missziójának az EUMAM-nak a kiképzési költségeit is finanszírozza és támogatja a misszióban résztvevő erőket (tolmácsolás, étkeztetés, szállítás stb.) Az EUMAM misszió részeként 24 EU tagállam nyújt segítséget az ukrán fegyveres erők kiképzésében.⁷

⁷ [www.eeas.europa.eu. \(n.d.\). European Peace Facility \(EPF\) | EEAS. \[online\] Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-peace-facility-epf_en.](https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-peace-facility-epf_en)

III. 3. Európai Védelmi Alap (European Defence Fund)

Az Európai Védelmi Alap (EDF) az európai védelmi ipar kutatás-fejlesztés támogatására, versenyképességének növelésére és a többnemzeti védelmi ipari együttműködés élénkítésére szolgáló európai uniós ösztönző kezdeményezés és pénzügyi eszköz, mely az EU többéves pénzügyi keretéből mintegy 8 milliárd euróval részesedik. Az alap a jelenlegi EU többéves pénzügyi keretéből, 2021. január 1-jétől 2027. december 31-ig működik és elérhető költségvetése a 2021 és 2027 közötti időszakban 7,953 milliárd EUR.

Az EDF fő célkitűzése az EU tagállamai közös biztonságának növelése az európai védelmi piac integrációjának és hatékonyságának fokozásával, elsősorban a párhuzamosságok redukálásával, az együttműködés intenzívebbé tételével, valamint Európa védelmi ipari függőségének csökkentésével.

Az alap hangsúlyozza, hogy az EU-nak saját védelmi képességeit kell fejlesztenie a jövőbeli fenyegetésekkel szemben, különösen a hibrid hadviselés és a kiberbiztonság terén. A cél tehát az, hogy az EU hatékonyabban reagáljon a fenyegetésekre anélkül, hogy kizárólag a NATO-ra kellene támaszkodnia.⁸

Az EDF prioritásainak célja, hogy hozzájáruljanak az EU biztonsági és védelmi érdekeihez. Munkaprogramja úgy került összeállításra, hogy az minden katonai területet és kulcsfontosságú alaptermotechnológiát lefedjen. 2024-es programjában szerepel többek között a kritikus védelmi területek megvalósuló projektek megvalósítása pld: a hiperszonikus rakéták elleni küzdelem, a pilóta nélküli légi járművek (drón) fejlesztése vagy a biztonságos űrkommunikáció. Munkaprogramja a támogatási intézkedések széles kínálatát adja a védelmi innováció és az integráció előmozdítása érdekében az EU Védelmi Innovációs Rendszerén keresztül.

III. 4. Állandó Strukturált Együttműködés (Permanent Structured Cooperation)

A PESCO egy olyan kezdeményezés, amelyet 2017. november 13-án 23 tagállam miniszterei indítottak és az EU tagállamait arra ösztönzi, hogy együtt dolgozzanak védelmi kérdésekben, közösen fejlesszenek haditechnológiákat és készüljenek fel a különböző katonai kihívásokra.

⁸ NKFIH (2021). Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal | Mi az Európai Védelmi Alap. *Nkfi.gov.hu*. [online] <https://nkfi.gov.hu/hivatalrol/nemzetkozi-szervezetek/europai-vedelmi-alap/mi-az-europai-vedelmi-alap>.

Az együttműködés célja, hogy az EU tagállamai közösen vállaljanak kötelezettségeket a védelmi képességeik javítására, a közös műveletek lebonyolítására és az európai biztonság fenntartására. PESCO lehetővé teszi, hogy az EU olyan közös védelmi projekteket valósítson meg, amelyek a tagállamok különböző erőforrásaiból származó előnyöket egyesítenek. A PESCO keretében az EU 20+ közös védelmi projektet indított el, amelyek középpontjában a katonai mobilitás, az orvosi támogatás, valamint a védelmi infrastruktúra fejlesztése állnak.

Eddig két szakaszban valósították meg a vállalt kötelezettségeket, figyelembe véve a biztonsági kihívásokat, a rendelkezésre álló pénzügyi keretet. Az első szakasz 2018-2021, majd 2021 és 2025 között. 2025. évben a teljesítések felülvizsgálata során értékelik a tagállamok a vállalt kötelezettségek teljesítését és várhatóan új lépésekről döntenek, hiszen jelenleg is már egy változó, bizonytalan európai biztonsági védelmi követelményeknek kell megfelelni.⁹

IV. Milyen mértékben alakította át az orosz-ukrán háború az EU biztonsági és védelmi politikáját, új irányvonalak

A konfliktus jelentősen megváltoztatta az EU biztonsági és védelmi megközelítését. Oroszország geopolitikai helyzetére sajátos kettősség jellemző, nagy lehetőségek és hatalmas kihívások egyaránt. A szinte korlátlan – és ráadásul ásványi kincsekben gazdag – térségek a hagyományos geopolitikai tanítások szerint gyakorlatilag meghódíthatatlanná, a sok ezer kilométeres szárazföldi határok pedig majdhogynem védhetetlenné teszik. Fentiekhez járul az oroszországi gondolkodásban évszázadok során meggyökeresedett birodalmi attitűd, amelynek egyenes folyománya a fegyveres erők szerepének és jelentőségének nagyon magasra értékelése. Oroszország jelentős befolyással bír a mindenkori európai biztonsági-biztonságpolitikai helyzet alakulására, továbbá hogy Vlagyimir Putyin orosz elnök deklarált célja az ország korábbi nagyhatalmi státuszának visszaállítása. Jelenleg úgy tekint magára, mint a világ egyik szuverén központjára, amely egyedülálló történelmi küldetést teljesít, amelynek célja a globális hatalmi egyensúly fenntartása és egy új, többpólusú nemzetközi rendszer kiépítése.¹⁰

⁹ NOTIFICATION ON PERMANENT STRUCTURED COOPERATION (PESCO) TO THE COUNCIL AND TO THE HIGH REPRESENTATIVE OF THE UNION FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY. (n.d.). Available at: <https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>.

¹⁰ OROSZ GEOPOLITIKA ÉS A FEGYVERES ERŐK REFORMJA (2.). (n.d.). Available at: <https://honvedelem.hu/images/media/5f58c09ccbaca934188027.pdf> [Accessed 8 Jan. 2025].

IV. 1. Energiapolitikai átalakulás

Az EU számára kulcsfontosságú kérdéssé vált az energiaellátás biztonsága, különösen az orosz gáz- és olajfüggőség mérséklése. A háború rámutatott arra, hogy a biztonságpolitikai fenyegetések szorosan összefonódnak az energiapolitikával, és szükséges az energiaforrások diverzifikálása, valamint a megújuló energiaforrásokba való beruházás.

Az EU erősen függ az orosz energiától, különösen a földgáztól és Oroszország ezt az energiát stratégiai eszközként használta fel politikai nyomásgyakorlásra. A háború miatt az EU-nak sürgősen szüksége volt arra, hogy csökkentse energiakitettséget és alternatív forrásokat találjon, hogy biztosítsa tagállamai stabilitását és függetlenségét.¹¹

IV.2. Energiakitettség

Az orosz-ukrán háború előtt az EU jelentős mennyiségű földgázt importált Oroszországból, ami a politikai döntések egyik legnagyobb kockázati tényezőjévé vált. A konfliktus rávilágított arra, hogy Oroszország bármikor kihasználhatja ezt a függőséget, például az energiaárak emelésével vagy az energiaszállítások felfüggesztésével, ami közvetlenül befolyásolja a kontinens gazdasági és politikai stabilitását

Az energiabiztonság növelésére az EU gyors döntéseket hozott, mint például az orosz energiaimport csökkentésére irányuló intézkedések és a megújuló energiaforrásokra való átállás felgyorsítása és az árak stabilitása. 2022 májusában az Európai Bizottság Oroszország Ukrajna elleni inváziójára és az energiaforrások gazdasági fegyverként való felhasználására válaszul elindította a REPowerEU tervet. A terv fő célja az energiamegtakarítás, az energiaellátás diverzifikálása és a tisztaenergia-termelés növelése volt az EU-ban. Az REPowerEU döntő szerepet játszott az uniós polgárok és vállalkozások energiahiánnyal szembeni védelmében, miközben létfontosságú támogatást nyújtott Ukrajnának azzal, hogy elapasztotta Oroszország hadi kiadásokra fordítható bevételeit. Közös erőfeszítések révén Európa nemcsak jelentősen csökkentette az Oroszországból származó energiaforrások behozatalát, hanem felgyorsította a tiszta energiára való átállást és stabilizálta az árakat.

¹¹ European Commission (2024). *In focus: EU energy security and gas supplies* - European Commission.

[online] energy.ec.europa.eu. Available at: https://energy.ec.europa.eu/news/focus-eu-energy-security-and-gas-supplies-2024-02-15_en.

Az Európai Unió az orosz-ukrán háború kitörését követően soha nem látott mértékű szankciós csomagokat vezetett be Oroszország ellen. A szankciók kiterjedtek az olaj- és gázimportokra, a banki kapcsolatok szigorítására, és különböző stratégiai ágazatokra. Az EU példátlan olajimport-tilalmat léptetett életbe, amely magában foglalja a tengeren szállított nyersolaj és olajtermékek 90%-ának betiltását, néhány átmeneti időszakot is figyelembe véve a piacok alkalmazkodása érdekében. Az orosz földgáztól való függőség is jelentősen csökkent: az orosz importarány 2021-ben 45% volt, míg 2023-ra ez 15%-ra esett vissza, részben a REPowerEU terv és az energiadiverzifikációs stratégiák révén, például a norvég és amerikai LNG-import növelésével.¹²

IV.3. Gazdasági intézkedések

Az ukrajnai háború lelassította a gazdasági növekedést és jelentősen felpörgette az inflációt Európa-szerte. A gazdasági intézkedések közé tartozott a főbb orosz bankok, például a Sberbank kizárása a SWIFT nemzetközi fizetési rendszerből, amely jelentősen rontotta az orosz pénzügyi rendszer kapcsolatait a globális piaccal. Emellett betiltották egyes üzleti és tanácsadási szolgáltatások nyújtását orosz cégek számára. Ezek a szankciók célja, hogy korlátozzák Oroszország háborús képességeit, miközben az EU saját energiaellátását is átalakította, csökkentve az orosz energiaimportot, és előmozdítva a megújuló energiaforrásokra való átállást.

A politikai nyomás mellett az energiakérdés közvetlen hatással van a katonai és gazdasági biztonságra. Például az energiahiány okozta instabilitás vagy az energiaárak drasztikus emelkedése súlyos hatásokkal járhat az EU belső rendjére és védelmi képességeire. Ezért az EU-nak nemcsak katonai, hanem energiapolitikai eszközökkel is fel kell készülnie a geopolitikai kihívásokra.

Ha az energiaárak megugranak, az inflációs nyomást helyez az EU gazdaságaira, ami társadalmi feszültségekhez vezethet. A háztartások és az ipar energiaellátásának hiánya visszafoghatja a gazdasági növekedést és növelheti a lakossági elégedetlenséget. Ezek a tényezők politikai instabilitást szülhetnek, ami hatással van a kormányok működésére és döntéshozó képességére.

¹² Európai Bizottság. (2024). *Kétéves a REPowerEU, az EU energetikai rezilienciájának megerősítését célzó terv*. [online] Available at: https://commission.europa.eu/news/two-years-repowereu-strengthening-europes-energy-resilience-2024-05-17_hu [Accessed 8 Jan. 2025].

Németország, amely nagymértékben függött az orosz földgáztól, különösen nehéz helyzetbe került. Az energiaárak emelkedése jelentős gazdasági nyomást helyezett az iparra és a lakosságra, és az infláció az 1990-es évek óta nem látott szintre emelkedett. Ez nemcsak gazdasági problémákhoz vezetett, hanem a politikai stabilitást is veszélyeztette. Tüntetések és tiltakozások szerveződtek, különösen azokban a régiókban, ahol az energiaárak drasztikus emelkedése miatt a lakosság különösen kiszolgáltatottá vált

Magyarország ahol az energiaválság politikai viták forrásává vált, mivel a kormány a rezsicsökkentés fenntartása érdekében különleges intézkedéseket vezetett be, és az EU-val való konfliktusok is kiéleződtek az energiabiztonság politikájában. Az energiaárak emelkedése és a kormányzati intézkedések hatással voltak a gazdasági növekedésre és a társadalmi stabilitásra, növelve a politikai feszültségeket. Míg az ukrán konfliktus magyar gazdaságra gyakorolt közvetlen hatása az exportlehetőségek tekintetében korlátozott, addig közvetett következményei jelentősek. Az energiaárak emelkedése nemcsak az ország kereskedelmi mérlegét érinti, hanem a rendelkezésre álló források csökkentésével a nemzeti költségvetést is megterheli. Továbbá a térség instabillá válásával növekvő kockázat miatt az államadósság finanszírozása is költségesebb lesz.

Az unió lépései, például a zöldenergia-fejlesztések és az alternatív energiaforrások keresése, arra irányulnak, hogy csökkentsék az orosz energiaszállítástól való függőséget. Az energiapolitikai eszközök stratégiai eszközként szolgálnak, hogy megerősítsék az EU ellenállóképességét egy újabb geopolitikai válsaggal szemben, és hogy biztosítsák a tagállamok stabil működését és katonai biztonságát.¹³⁻¹⁴

¹³ Mázsár Tamás (2022). *Ukrajnát a nyomor, Oroszországot a nagyhatalmi státuszának elvesztése fenyegeti*. [online] 24.hu. Available at: <https://24.hu/kulfold/2022/03/23/orosz-ukran-haboru-gazdasagi-hatasa-halmai-peter/> [Accessed 8 Jan. 2025].

¹⁴ Gazdálkodási, K., Zalaegerszeg and Dóra, S.-F. (n.d.). *PANNON EGYETEM Az orosz -ukrán háború gazdasági hatásai Magyarország kereskedelmére és lakosságára*. [online] Available at: https://perepo-dolgozat.uni-pannon.hu/id/eprint/26380/1/moln%C3%A1r_m%C3%A1t%C3%A9_mikl%C3%B3s_2024j%C3%BAn_publicus.pdf [Accessed 8 Jan. 2025].

IV.4. Biztonsági stratégiai paradigmaváltás

Az EU nemzetközi válságkezelési szereplőként mélyreható változáson és fejlődésen ment keresztül. A közös biztonság- és védelempolitika csak 2003-ban vált működőképessé. Azóta az EU több polgári és katonai válságkezelési missziót hajtott végre a világ számos részén.

Az orosz-ukrán háború elindított egy stratégiai fordulatot az EU-ban, amely során az unió felismerte, hogy egyértelműen szükség van a katonai védelmi képességek megerősítésére és nem csupán válságkezelésre. A biztonságpolitika fókuszát immár az aktív védelemre, a megelőző és elrettentő intézkedésekre terelődött ahelyett, hogy kizárólag külső missziókra koncentrálna.¹⁵

IV. 5. Európai Védelmi Kezdeményezések

A konfliktus gyors és összehangolt uniós válaszokat igényelt. Az olyan eszközök, mint az EPF kifejezetten arra irányultak, hogy az EU közvetlen anyagi és katonai támogatást nyújtson Ukrajnának. Emellett a katonai ipar fejlesztése is központi szerephez jutott az Európai Védelmi Alapon keresztül, amely az unió stratégiai autonómiájának megerősítését célozza.

Az Európa Tanács 2024 májusában öt olyan fő prioritást határozott meg a következő időszakra, amelyet a tagállamoknak végre kell hajtaniuk. A feladatok apropója az, hogy fenyegetések és kihívások tömegével néz szembe a közösség. Az EU biztonsági és védelmi szerepe lényegesen felértékelődött az orosz-ukrán háború kitörése óta és az EU-nak tovább kell fokoznia a védelmi készségét és képességét.

Az öt fő prioritás a következő:

- ✓ *Az Ukrajnának nyújtott töretlen támogatás:* az EU minden eszközt felhasznál arra, hogy biztosítsa Ukrajna függetlenségét, területi integritását és a nemzetközileg elismert határokon belüli szuverenitását, minden szükséges pénzügyi, politikai, gazdasági, humanitárius és katonai támogatást megad. (pld. létrehozta az Ukrajnát támogató alapot, Ukrajnát támogató katonai missziót EUMAM Ukrajna)
- ✓ *Több kiadás közösen és hatékonyan:* biztosítani kell a védelmi termékek rendelkezésre állását az európai védelmi technológiai és ipari bázist (EDTIB) pedig meg kell erősíteni, hogy képes legyen a partnerei katonai igényeinek kielégítésére.

¹⁵ Schmidt, J. (2013). Panos Koutrakos. The EU Common Security and Defence Policy. *European Journal of International Law*, 24(4), pp.1257–1260. <https://doi.org/10.1093/ejil/cht075>.

- ✓ *Az EU cselekvőképesség növelése:* elismeri a polgári és katonai missziók és műveletek szükségességét és hasznosságát. Ösztönzi a tagállamokat, hogy biztosítsanak további hozzájárulást az uniós gyorsreagálású kapacitás 2025-ig történő teljes körű elindításához.
- ✓ *Az EU rezilienciájának megerősítése:* az uniós hibrid és kiberdiplomáciai eszköztár fejlesztésével meg kell erősíteni a hibrid, kiber-, valamint a külföldi információmanipuláló és beavatkozás jelentette fenyegetések megelőzését, felderítését.
- ✓ *Partnerség kialakítása:* az EU és az ENSZ közötti békére és biztonságra irányuló stratégiai partnerség fejlesztése, hogy az igazodjon az új geopolitikai helyzethez. Az EU és a NATO közötti stratégiai partnerség fontossága az euroatlanti biztonság és stabilitás szempontjából.¹⁶

V. NATO és EU viszonyának átalakulása és egyéb biztonságpolitikai kihívások

Az EU és NATO közötti együttműködés is új irányokat vett, mivel a háború rávilágított az együttműködés fontosságára, ugyanakkor az EU egyre nagyobb hangsúlyt fektetett saját autonóm képességeinek fejlesztésére. Ez a kettős stratégia – a NATO-val való kooperáció mellett az önálló európai védelmi potenciál növelése – kulcsszerepet játszott a biztonságpolitikában

Az orosz-ukrán konfliktus jelentősen megváltoztatta az EU biztonsági és védelmi megközelítését, erősítve a közös védelem iránti elköteleződést és új stratégiai lépéseket elősegítve. Az EU biztonságpolitikájában a NATO mindig is elsődleges szerepet játszott, hiszen a szövetség az európai kontinens legfőbb katonai védelmi rendszere. A háború fokozta a NATO jelentőségét, mivel világossá vált, hogy egy külső fenyegetés, mint például Oroszország agressziója hatékony elrettentést igényel, amelyhez az Egyesült Államok és a NATO hozzájárulása kulcsfontosságú. Az EU és a NATO közös gyakorlatokat, információmegosztást és kiberbiztonsági együttműködést is fejlesztett, hogy jobban összehangolják védelmi képességeiket

¹⁶ Consilium. (2024). *Uniós biztonság és védelem: a Tanács öt fő prioritást jelölt meg*. [online] Available at: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/05/28/eu-security-and-defence-council-sets-out-five-main-priorities/> [Accessed 8 Jan. 2025].

Mindezek mellett az EU elkezdte hangsúlyozni a saját védelmi autonómiájának fontosságát. Ez azt jelenti, hogy az EU tagállamai önállóan is képesek legyenek hatékonyan reagálni a fenyegetésekre, anélkül, hogy kizárólag a NATO-ra kelljen támaszkodniuk.

Az EDF létrehozása és a PESCO kezdeményezései ennek jegyében születtek, céljuk pedig az, hogy közös európai védelmi projekteket fejlesszenek és finanszírozzanak.

Ez a megközelítés kettős célt szolgál, egyrészt a NATO-val való szoros együttműködés biztosítja, hogy az EU továbbra is élvezhesse az Egyesült Államok katonai védelmét és az Atlanti Szövetség erejét, másrészt az autonóm képességek fejlesztése hozzájárul ahhoz, hogy az EU rugalmasabbá váljon, különösen olyan területeken, ahol a NATO nem feltétlenül tud azonnal vagy teljes mértékben reagálni. Ez a stratégia biztosítja, hogy az EU jobban felkészüljön a jövőbeli kihívásokra, beleértve a hibrid hadviselést, a kiberfenyegetéseket, és az energiabiztonságot.

A NATO és az EU közötti munkamegosztás kulcsfontosságú a katonai segítségnyújtás hatékonyságának biztosításában. Míg a NATO felelős a katonai eszközök és képességek közvetlen biztosításáért, az EU inkább pénzügyi és politikai támogatásokat nyújt, például az EPF-en keresztül. Az EU az EPF-et nemcsak fegyverzet beszerzésére használja, hanem a tagállamok által nyújtott fegyverszállítások költségeinek részleges megtérítésére is, míg a NATO közvetlen katonai védelmi intézkedéseket irányít.¹⁷⁻¹⁸

V.1. Stratégiai autonómia megerősítése

A stratégiai autonómia megerősítése sürgetőbbé válása szoros összefüggésben áll az orosz-ukrán háborúval, mivel az EU számára világossá vált, hogy a jövőbeli védelmi kihívásokra saját magának kell választ adnia, függetlenül a NATO-tól.

¹⁷NATO (2023). *Joint press point with NATO Secretary General Jens Stoltenberg, the Minister of Foreign Affairs of Ukraine, Dmytro Kuleba and the High Representative of the EU for Foreign Affairs and Security Policy, Josep Borrell*. [online] NATO. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_211480.htm?selectedLocale=en [Accessed 8 Jan. 2025].

¹⁸NATO (n.d.). *Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the meetings of NATO Defence Ministers*. [online] NATO. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_163405.htm?selectedLocale=en.

Bár a NATO továbbra is alapvető és fontos szerepet játszik az EU biztonságában, a Stratégiai Iránytű az EU stratégiai autonómiájának növelésére összpontosít. Ez azt jelenti, hogy az EU nemcsak gazdaságilag, hanem katonailag is önállóbbá válik, és képes lesz reagálni a globális fenyegetésekre anélkül, hogy kizárólagosan a szövetségi rendszerekre támaszkodna.

A dokumentum kiemeli, hogy az EU védelmi képességeinek fejlesztése nemcsak a katonai erőforrások javítását, hanem a közös védelmi politikák és a tagállamok közötti szorosabb együttműködést is magában foglalja. A cél az, hogy az EU képes legyen saját magát megvédeni egy esetleges fenyegetés ellen, miközben biztosítja a transzatlanti kapcsolatok fenntartását és a NATO-val való együttműködés szoros összhangját.

A Stratégiai Iránytű kulcsfontosságú eleme a gyorsreagálású erő kialakítása és az EU védelmi eszközeinek fejlesztése, beleértve a közös védekezési infrastruktúra és az információmegosztás javítását. Az EU-nak ezen kívül fontos szerepe van a globális biztonságban való aktív részvételben, különösen a kibertér és az űr biztonsága terén.¹⁹

V.2. Katonai együttműködés fokozása

Az EPF létrejötte az orosz-ukrán háború gyors elmélyülésének következménye, és világosan megmutatta, hogy az EU-nak gyorsreagálású, koordinált katonai eszközökre van szüksége a globális biztonsági kihívások kezelésére. Az EPF segítségével az EU képes volt milliárdos segélycsomagokat küldeni Ukrajnának, amelyek kulcsfontosságúak voltak a háború hosszú távú fenntartásában és Ukrajna védelmi képességeinek megerősítésében. Az EPF-en keresztül az EU tagállamai fokozott katonai koordinációt valósítottak meg, amely nemcsak Ukrajnát támogatta, hanem elősegítette a közös védelem és gyors reakálás megerősítését is. A tagállamok közötti koordináció az Európai Unió védelmi kapacitásait szélesítette, és hozzájárult egy olyan közös védelmi infrastruktúra kiépítéséhez, amely képes kezelni a modern kihívásokat, mint a kibertámadások és a hibrid fenyegetések. Az EPF erősítette a tagállamok közötti együttműködést, különös figyelmet fordítva a közös hadgyakorlatok és a gyors reagálású erők fejlesztésére.

¹⁹EEAS. (2024). *Strategic Compass: EU bolsters its work on security and defence*. [online] Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-eu-bolsters-its-work-security-and-defence_en.

A tagállamok közötti fokozott katonai koordináció elengedhetetlen az EU védelmi politikájának sikeres működéséhez. A gyors reagálás és a közös védelem erősítése érdekében az EU szükséges intézkedéseket tett, hogy biztosítsa a hatékony együttműködést és a megfelelő eszközöket a gyors válaszokhoz.

A tagállamok közötti egység és közös célok a jövőben lehetővé teszik az EU számára, hogy egy egységes és erősebb biztonsági és védelmi politikát alakítson ki, amely a közös védelmet és az autonóm reakcióképességet célozza.²⁰⁻²¹

V.3. Hibrid fenyegetések elleni küzdelem

A 2022-es orosz-ukrán háború új típusú fenyegetésekre is felhívta a figyelmet, amelyek középpontjában a kibertámadások és a dezinformációs kampányok állnak. A háború során nemcsak hagyományos katonai eszközökkel, hanem a digitális térben is zajlanak támadások, amelyek célja az infrastruktúra megbénítása, az állami rendszerek destabilizálása, valamint a társadalom polarizálása és megosztása. Az EU számára világossá vált, hogy a hibrid fenyegetések, amelyek a hagyományos és nem hagyományos, például a kibertámadásokat, dezinformációt és gazdasági nyomást kombinálnak, kulcsfontosságú kihívást jelentenek a közös biztonság szempontjából.

Az EU számára kiemelten fontos, hogy egységes fellépést alakítson ki a hibrid fenyegetések ellen és ezt több intézkedéssel is igyekszik elérni, köztük a **Kibervédelmi Politika megerősítésével** és a **dezinformációs kampányok** elleni harc fokozásával.

Az Európai Kibervédelmi Politika (European Cybersecurity Strategy) a digitális infrastruktúrák védelmére és a kibertámadásokkal szembeni védekezés megerősítésére összpontosít. Az EU 2020 decemberében fogadta el a kibervédelmi stratégiáját, amely számos célkitűzést tartalmaz a kibertérben történő védelem javítására. Az EU elkötelezte magát amellett, hogy nagy mértékű beruházásokkal támogatja a kibervédelmi stratégiát.

A stratégia hangsúlyozza a **kritikus szektorok** – mint az energia, közlekedés, egészségügy – biztonságának megerősítését, amelyek egyre inkább digitális megoldásokra támaszkodnak.

²⁰www.consilium.europa.eu. (n.d.). *European Peace Facility*. [online] Available at:

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/>.

²¹ EEAS. (2024). *The EU Global Strategy: A compass for our action in difficult times*. [online] Available at:

https://www.eeas.europa.eu/node/64160_en [Accessed 8 Jan. 2025].

A kibertámadások elleni védekezés megerősítésére az EU célja a tagállamok közötti szorosabb együttműködés kialakítása és az információmegosztás elősegítése, hogy a tagállamok hatékonyabban tudjanak reagálni a kibertámadásokra.

A kibertámadások elhárítása érdekében az EU a **Kibervédelmi Koordinációs Központot** (European Cybersecurity Centre) is létrehozta, amely segít a tagállamoknak a kibertámadások megelőzésében és kezelésében. A háború kitörése után a kibervédelem kiemelt szerepet kapott, különösen Ukrajna és az EU közötti kibertámadások fokozódása miatt.

A hálózati és információs rendszerek biztonságáról szóló első irányelv az NIS- irányelv, biztosítja a tagállamokban, olyan magas szintű kormányzati szervek létrehozását amelyek, felügyelik az országukban a kiberbiztonságot és együttműködnek más tagállamokkal. Ezt az irányelvet 2020-ban felülvizsgálták és elfogadták az NIS2 irányelvet. A tagállamoknak 2024. október 18-ig kellett teljes mértékben átültetniük és végrehajtaniuk az NIS2-t.

Az EU Kiberbiztonsági Ügynöksége az ENISA támogatást nyújt a tagállamoknak és az uniós intézményeknek az NIS irányelv végrehajtását. Az ügynökség állandó megbízással rendelkezik és felhatalmazást kapott arra, hogy segítse az operatív együttműködést és a válságkezelés fokozását az EU-ban.

A Cyber Resilience Act a digitális termékekre vonatkozó kiberbiztonsági követelményeket határozza meg, a biztonságosabb hardver- és szoftvertermékek biztosítása érdekében.²²⁻²³

A **dezinformációs kampányok** a hibrid fenyegetések másik formáját képviselik, amelyek különösen a háború idején intenzíven zajlanak. A dezinformáció, valamint a külföldi információmanipuláció és beavatkozás komolyan veszélyezteti a társadalmakat. Alááshatják a demokratikus intézményeket és folyamatokat (például a választásokat), mert félrevezetik a szavazókat, sőt, eltántorítják őket a szavazástól, továbbá polarizálhatják a társadalmakat, egymás ellen fordítva az egyes közösségeket. Az új technológiák segítségével az ellenséges szereplők soha nem látott mértékben és gyorsasággal manipulálhatják az információkat és terjeszthetik az álhíreket. A dezinformáció és az információmanipuláció elleni küzdelem ezért az Európai Uniónak és tagállamainak egyik legfontosabb feladata.

²²digital-strategy.ec.europa.eu. (n.d.). *Cybersecurity Strategy | Shaping Europe's digital future*. [online] Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-strategy>.

²³digital-strategy.ec.europa.eu. (n.d.). *Cybersecurity Policies | Shaping Europe's digital future*. [online] Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-policies>.

Az orosz kormány és más szereplők is a digitális térben elérhető platformokat, mint például a közösségi médiát és a híroldalakat, használják a manipulált információk terjesztésére, amelyek célja a közvélemény befolyásolása, társadalmi megosztottság előidézése, és az EU politikai irányvonalainak aláásása.

Az EU válaszlépése a **Stratégiai Kommunikációs Osztály** megerősítése, amely célzott kampányokkal próbálja ellensúlyozni a dezinformációt. A szándékos félretájékoztatásra, valamint a külföldi szereplők általi információmanipulációra és az uniós szakpolitikákba történő beavatkozásra reagálva az Európai Bizottság megerősíti stratégiai kommunikációját.

Ahhoz, hogy ez a fellépés sikeres legyen, a társadalom egészét be kell vonni, hiszen mindannyiunknak fontos szerepe van a dezinformáció megelőzésében és leküzdésében. Fontos garantálnunk továbbá, hogy a polgárok minőségi és megbízható hírekhez és információkhoz férjenek hozzá. A Bizottság szakpolitikája többek között figyelemfelkeltő projektekkel, fejlett technológiai megoldásokkal és a tevékenységek jobb összehangolásával küzd a külföldi beavatkozás és a kibertámadások ellen, együttműködik intézményekkel, a nemzeti hatóságokkal, a civil társadalommal és más szervezetekkel.

Az EU ezen kívül létrehozott egy **Kombinált Dezinformációs és Kiberbiztonsági Munkacsoportot**, amely a tagállamok közötti koordinációt segíti és gyorsan reagál a hamis információk terjedésére. Emellett az **EU vs Disinfo** platform, amelyet az EU külügyi szolgálata üzemeltet, folyamatosan monitorozza és leleplezi a dezinformációs kampányokat.²⁴

Összességében tehát az EU a kibertérben és a dezinformációs kampányok elleni küzdelemben is egyre szorosabb együttműködést alakít ki a tagállamai között, hogy megvédje a közös biztonságot és elősegítse a gyors reagálást a fenyegetésekkel szemben.

VI. Kritikák az EU védelmi- és biztonságpolitikájával kapcsolatban

Az EU biztonságpolitikája jelentősen átalakult, vannak azonban olyan kritikus hangok amelyek szerint az átalakulások nem elégségesek, vagy túlzottan függenek a NATO-tól.

²⁴ Európai Bizottság. (2023). *Stratégiai kommunikáció és küzdelem az információmanipuláció ellen*. [online] Available at: https://commission.europa.eu/topics/strategic-communication-and-tackling-disinformation_hu [Accessed 8 Jan. 2025].

Az EU biztonságpolitikai átalakulásai a 2022-es orosz-ukrán háború hatására jelentős lépéseket jelentettek a közös európai védelmi politika megerősítésében. Ugyanakkor számos kritikus vélemény szerint az elért eredmények továbbra is hiányosak. Sajnos ez az érzés nyilvánvaló az európai hadsereg jelenlegi állapotában. A védelmi kiadások megugrottak Európa szerte, becslések szerint 2022 és 2023 között a NATO európai tagjai között több mint 8 százalékkal nőttek a védelmi kiadások. Ennek ellenére az európai haderők fejlesztése még mindig nem történt meg jelentős mértékben.

Még a válságkezelésben is, ahol az EU ambiciózus célokat tűzött ki, mint például a 2022-es stratégiai iránytűjében felvázolt pld. új gyorsreagálású haderő, továbbra is vannak problémák.

A Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központjának 2023 elején végzett elemzése szerint az EU-ból még mindig hiányoznak például a légi szállítási kapacitás, a taktikai és operatív irányítás és a légi utánpótlás.

Ezen túlmenően, bár az EU megkezdte azt, hogy 2030-ig elősegítse a közös európai biztonsági kultúra megerősítését, amely magában foglalja egy 5000 fős gyorsreagálású haderő létrehozását, de a gyakorlati megvalósítás, a források biztosítása és a politikai támogatás még mindig hiányos. Nemi előrelépés történt az EU védelmi politikájában. Az európai védelmi ipar megerősítése a közös beszerzési törvény (EDIRPA) révén finanszírozást biztosít arra, hogy az uniós államokat arra ösztönözze, hogy közösen szerezzenek be védelmi felszereléseket. Ezek azonban nem változtatják meg az EU végső függőségét az Egyesült Államoktól a nukleáris elrettentés vagy a hagyományos támogatás tekintetében, tekintettel arra, hogy az uniós államok valószínűleg nem fognak hatalmas, állandó hadsereget létrehozni.

Tudományos körökben vita folyik arról, hogy ez az ambíció elegendő-e az EU önállóságának növelésére, vagy az EU végül továbbra is túlnyomórészt NATO-orientált marad.

Ehelyett az EU-nak az európai védelmi ipari bázis újjáépítéséhez, az EU válságkezelési kapacitásának megteremtéséhez és a hagyományos katonai képességek megerősítéséhez szükséges politikai akaratot és pénzügyi eszközöket kell fordítania. Ezek a reformok a lehető legjobb helyzetbe hozzák az EU-t ahhoz, hogy Trump második elnöksége esetén biztosítsa érdekeit, és mérsékelje a transzatlanti kapcsolatot lehetőségeit.

Ezzel szemben a védelmi iparpolitika és a válságkezelés olyan területet jelent, ahol lehetséges és azonnal szükséges a haladás. Az ukrajnai háború megmutatta a termelési kapacitás

fontosságát, az EU lőszertermelése a háború elején alig haladta meg azt, amit Ukrajna egy hónap alatt felhasznált. Ezen kívül az EU perifériáján lévő területek, például a Balkán továbbra is instabilok, és a funkcionális válságreakció lehetővé teszi az EU számára, hogy anélkül reagáljon, hogy az amerikai politikai hajlandóságra támaszkodna a kritikus képességek és vezetés biztosítására.

Noha nehéz pontosan megmondani, hogyan alakítja majd Európa-politikáját egy második Trump-adminisztráció. Trump legjelentősebb kritikája mindig az volt, hogy az európai szövetségesek azt tesznek amit akarnak, profitálnak az „amerikai nagyságból”, miközben semmit sem adnak cserébe.

Ukrajna háborús erőfeszítései továbbra is támogatást igényelnek, az EU-nak fel kell ismernie, hogy a védelem nem olyan terület, ahol megengedheti magának, hogy bukjon.²⁵⁻²⁶

²⁵and (2024). *THE INTERNATIONAL AFFAIRS REVIEW*. [online] THE INTERNATIONAL AFFAIRS REVIEW. Available at: <https://www.iar-gwu.org/blog/iar-web/2024-and-beyond> [Accessed 8 Jan. 2025].

²⁶EEAS (2022). *A Strategic Compass for Security and Defence* | EEAS Website. [online] [www.eeas.europa.eu](https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en). Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en.

VII. Összegzés

Összegzésként az orosz-ukrán háború hatása világosan tükröződik az EU biztonságpolitikájának mélyreható és tartós átalakulásában, ezáltal megerősítve a dolgozat hipotézisét. Az EU gyors és határozott lépéseket tett, amelyek között kiemelkedik a megnövelt katonai támogatás Ukrajnának, valamint a jelentős szankciók Oroszországgal szemben. Ezen intézkedések azt mutatják, hogy az EU komolyabban veszi védelmi szerepét, mint korábban, és nagyobb hangsúlyt helyez a közös biztonsági stratégiák kidolgozására. Emellett energiafüggetlenségi célkitűzései is jelentős lépések voltak, amelyek a globális ellátási láncok újragondolását kényszerítették ki, miközben az Unió energetikai átalakulása a fenntarthatóság és a geopolitikai stabilitás irányába mutat.

Mindezen változások ellenére az EU biztonságpolitikája továbbra is kihívásokkal küzd. A tagállamok eltérő védelmi prioritásai, a közös katonai képességek kialakításában tapasztalható lassúság és a transzatlanti kapcsolatok bizonytalansága továbbra is akadályozza a valódi európai stratégiai autonómia elérését. Az EU stratégiai tervezése bár ambiciózus, gyakran a NATO és az Egyesült Államok nyújtotta védelmi ernyőre támaszkodik. Ez a függőség különösen érzékeny pont, hiszen az Egyesült Államok külpolitikájában bekövetkező változások hatással lehetnek Európa védelmi helyzetére, és ennek függvényében az Unió önálló védelmi képességei nem minden esetben bizonyulnak elégségesnek.

Felhasznált irodalom:

- ¹ Mtak.hu. (2025). *Az orosz–ukrán háború és a hadtudomány megtekintése*. [online] Available at: <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/view/14063/11522>
- ² Mtak.hu. (2025). *Az orosz–ukrán háború és a hadtudomány megtekintése*. [online] Available at: <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/view/14063/11522>
- ³ Smith, M.E. (2017). *Europe's Common Security and Defence Policy*. [online] Available at: <https://www.cambridge.org/core/books/europes-common-security-and-defence-policy/BE414345DA4007E499DF855843D7CE43>
- ⁴ www.europarl.europa.eu. (2023). *Közös biztonság- és védelempolitika | Ismertető az Európai Unióról | Európai Parlament*. [online] Available at: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/159/kozos-biztonsag-es-vedelempolitika>.
- ⁵ EEAS. (2024). *Strategic Compass: EU bolsters its work on security and defence*. [online] Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-eu-bolsters-its-work-security-and-defence_en.
- ⁶ EEAS (2022). *A Strategic Compass for Security and Defence | EEAS Website*. [online] www.eeas.europa.eu. Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en.
- ⁷ www.eeas.europa.eu. (n.d.). *European Peace Facility (EPF) | EEAS*. [online] Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-peace-facility-epf_en.
- ⁸ NKFIH (2021). *Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal | Mi az Európai Védelmi Alap. Nkfi.gov.hu*. [online] <https://nkfi.gov.hu/hivatalrol/nemzetkozi-szervezetek/europai-vedelmi-alap/mi-az-europai-vedelmi-alap>.
- ⁹ NOTIFICATION ON PERMANENT STRUCTURED COOPERATION (PESCO) TO THE COUNCIL AND TO THE HIGH REPRESENTATIVE OF THE UNION FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY. (n.d.). Available at: <https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>.
- ¹⁰ OROSZ GEOPOLITIKA ÉS A FEGYVERES ERŐK REFORMJA (2.). (n.d.). Available at: <https://honvedelem.hu/images/media/5f58c09ccbaca934188027.pdf> [Accessed 8 Jan. 2025].
- ¹¹ European Commission (2024). *In focus: EU energy security and gas supplies - European Commission*. [online] energy.ec.europa.eu. Available at: https://energy.ec.europa.eu/news/focus-eu-energy-security-and-gas-supplies-2024-02-15_en.
- ¹² Európai Bizottság. (2024). *Kétéves a REPowerEU, az EU energetikai rezilienciájának megerősítését célzó terv*. [online] Available at: https://commission.europa.eu/news/two-years-repowereu-strengthening-europes-energy-resilience-2024-05-17_hu [Accessed 8 Jan. 2025].
- ¹³ Mázsár Tamás (2022). *Ukrajnát a nyomor, Oroszországot a nagyhatalmi státuszának elvesztése fenyegeti*. [online] 24.hu. Available at: <https://24.hu/kulfold/2022/03/23/orosz-ukran-haboru-gazdasagi-hatasa-halmi-peter/> [Accessed 8 Jan. 2025].
- ¹⁴ Gazdálkodási, K., Zalaegerszeg and Dóra, S.-F. (n.d.). *PANNON EGYETEM Az orosz -ukrán háború gazdasági hatásai Magyarország kereskedelmére és lakosságára*. [online] Available at: https://perepo-dolgozat.uni-pannon.hu/id/eprint/26380/1/moln%C3%A1r_m%C3%A1t%C3%A9s_mikl%C3%B3s_2024j%C3%BAn_publicus.pdf [Accessed 8 Jan. 2025].
- ¹⁵ Schmidt, J. (2013). Panos Koutrakos. *The EU Common Security and Defence Policy*. *European Journal of International Law*, 24(4), pp.1257–1260. <https://doi.org/10.1093/ejil/cht075>.

¹⁶ Consilium. (2024). *Unió biztonság és védelem: a Tanács öt fő prioritást jelölt meg*. [online] Available at: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/05/28/eu-security-and-defence-council-sets-out-five-main-priorities/> [Accessed 8 Jan. 2025].

¹⁷NATO (2023). *Joint press point with NATO Secretary General Jens Stoltenberg, the Minister of Foreign Affairs of Ukraine, Dmytro Kuleba and the High Representative of the EU for Foreign Affairs and Security Policy, Josep Borrell*. [online] NATO. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_211480.htm?selectedLocale=en [Accessed 8 Jan. 2025].

¹⁸NATO (n.d.). *Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the meetings of NATO Defence Ministers*. [online] NATO. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_163405.htm?selectedLocale=en.

¹⁹EEAS. (2024). *Strategic Compass: EU bolsters its work on security and defence*. [online] Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-eu-bolsters-its-work-security-and-defence_en.

²⁰www.consilium.europa.eu. (n.d.). *European Peace Facility*. [online] Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/>.

²¹ EEAS. (2024). *The EU Global Strategy: A compass for our action in difficult times*. [online] Available at: https://www.eeas.europa.eu/node/64160_en [Accessed 8 Jan. 2025].

²²digital-strategy.ec.europa.eu. (n.d.). *Cybersecurity Strategy | Shaping Europe's digital future*. [online] Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-strategy>.

²³digital-strategy.ec.europa.eu. (n.d.). *Cybersecurity Policies | Shaping Europe's digital future*. [online] Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-policies>.

²⁴ Európai Bizottság. (2023). *Stratégiai kommunikáció és küzdelem az információmanipuláció ellen*. [online] Available at: https://commission.europa.eu/topics/strategic-communication-and-tackling-disinformation_hu [Accessed 8 Jan. 2025].

²⁵and (2024). *THE INTERNATIONAL AFFAIRS REVIEW*. [online] THE INTERNATIONAL AFFAIRS REVIEW. Available at: <https://www.iar-gwu.org/blog/iar-web/2024-and-beyond> [Accessed 8 Jan. 2025].

²⁶EEAS (2022). *A Strategic Compass for Security and Defence | EEAS Website*. [online] www.eeas.europa.eu. Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en.

Tartalomjegyzék

Bevezetés, Hipotézis	1.
I. Az orosz-ukrán háború kirobbanásának előzménye és körülményei	1.
II. Az Európai Unió biztonságpolitikájának alapjai 2022 előtt	3.
III. Változások az EU biztonságpolitikájában az orosz-ukrán háború hatására	6.
1. Stratégiai Iránytű (Strategic Compass)	7.
2. Európai Békekeret (European Peace Facility)	8.
3. Európai Védelmi Alap (European Defence Fund)	9.
4. Állandó Strukturált Együttműködés (Permanent Structured Cooperation)	9.
IV. Milyen mértékben alakította át az orosz-ukrán háború az EU biztonság- és védelem politikáját, új irányvonalak	10.
1. Energetikai átalakulás	11.
2. Energiakitettség	11.
3. Gazdasági intézkedések	12.
4. Biztonsági stratégiai paradigmaváltás	14.
5. Európai védelmi kezdeményezések	14.
V. A NATO és EU viszonyának átalakulása és egyéb biztonságpolitikai kihívások	15.
1. Stratégiai autonómia megerősítése	16.
2. Katonai együttműködés fokozása	17.
3. Hibrid fenyegetések elleni küzdelem	18.
VI. Kritikák az EU védelmi- és biztonságpolitikájával kapcsolatban	20.
VII. Összegzés	23.
Felhasznált irodalom	24.
Tartalomjegyzék	26.